**Ecumenismul din punct de vedere ortodox**

## Coordonatele ecumenismului din punct de vedere ortodox

### Unirea tuturor Bisericilor in integritatea invataturii apostolice.

Prima coordonata, pe care socotim ca o urmareste in ecumenism Biserica Ortodoxa, este unirea tuturor Bisericilor in integritatea invataturii apostolice marturisita in Biserica nedivizata de la inceput. O unitate in care unele Biserici sunt indiferente la o parte din aceasta invatatura, altele la alta parte, iar grupuri apreciabile de teologi si de crestini, la toata invatatura apostolica, nu ar fi o adevarata unitate. Nimic de prisos nu s-a revelat si nu se afla in Hristos, nu s-a propovaduit de Apostoli si nu s-a crezut si nu s-a aplicat practic de Biserica intemeiata de ei si ramasa in perioada ei de nedivizare in plenitudinea adevarului lui Hristos. De aceea unitatea nazuita a Bisericii nu poate fi gandita si realizata fara apostolicitatea ei integrala.

Evangheliile si celelalte carti ale canonului Noului Testament sunt scrise de oameni care au fost martorii faptelor mantuitoare reale ale lui Hristos si au crezut cu toata fiinta lor in ele si le-au marturisit cu pretul vietii lor; ele sunt scrise de Apostoli sau de ucenici de ai lor. O teologie biblica facuta cu o scrupuloasa constiinciozitate crestina ar putea dovedi ca neintemeiate toate inventiile criticii biblice negative. Notiunile de cer, de iad, imaginile de urcare la cer, de coborare la iad, nu au caracter mitologic si nu au devenit lipsite de sens pentru timpul nostru, ci sunt tipurile necesare, de valabilitate permanenta, in care se exprima ordinea spirituala transcendenta a conceptiei crestine, sau dezordinea si raul suprem. Sfantul Grigore Palama, urmand lui Pseudo-Dionisie Areopagitul, a tratat pe larg despre "tipurile spirituale", care se imprima in mintea vazatorilor de Dumnezeu de catre Duhul Sfant sau de catre realitatile divine. Iar filozoful crestin contemporan, Gabriel Marcel, spune ca noi nu putem "desemna" pe Dumnezeu, ci "indica", "sugera". "Desemnarea implica inevitabil o circumscriere, dar acest procedeu noi nu putem sa-l aplicam la ceea ce numim Dumnezeu. Aceasta se datoreste in ultima analiza faptului ca Dumnezeu nu poate fi tratat ca " obiect, ca nu poate fi obiectivat" .

Apostolii, sub lucrarea Sfantului Duh, au prins intr-un sistem de tipuri, adica intr-o tipologie de neintrecut, realitatea divina care li s-a revelat si care ne mantuieste in Hristos.

Datorita pe de o parte fortei lor supreme de expresie, pe de alta obisnuirii indelungate a spiritului omenesc cu aceste tipuri, adaptarii acestui spirit la inalta conceptie spirituala pe care ele o redau, ele formeaza o zestre definitiva de neinlocuit a omenirii crestine. Orice inlocuire a. lor inseamna o diluare a invataturii crestine si ar avea ca urmare o si mai mare faramitare a unitatii crestinilor, notiunile si imaginile produse de gandirea omeneasca, in vederea inlocuirii celor ale Apostolilor si Profetilor, nemaiavand autoritatea acelora.

Fara indoiala tipurile Profetilor si Apostolilor, pot si trebuie sa fie interpretate in fiecare epoca, si deci si azi, intr-un mod acomodat epocii respective pentru a fi facute intelese de oamenii acelei epoci, pentru a fi traduse oarecum in sisteme de reprezentari ale lor. Dar interpretarea sau traducerea acelor tipuri nu inseamna nicidecum inlocuirea lor. Tipurile Profetilor si Apostolilor trebuie sa ramana normative pentru talcuirile ce li se dau in fiecare timp, caci acele tipuri redau cu autoritate o ordine spirituala plina de forta revendicativa si de putere inaltatoare pentru constiinte; o ordine superioara tuturor celor pe care le-ar putea reda sistemele de notiuni si imagini care s-ar crea cu scopul de a le inlocui. Bisericile crestine, daca vor sa ramana comunitati crestine si sa ajunga la o unitate, nu pot realiza aceasta unitate decat prin incadrarea lor deplina in tipologia apostolica, neimputinata. Dar tipologia apostolica o avem nu numai in Noul Testament, ci in toate traditia ramasa de la Apostoli, din care Noul Testament este numai o parte;

adica in tot ce a marturisit Biserica primara. Marturisirea Bisericii primare, nedivizate, este si cel mai sigur criteriu de interpretare a Noului Testament. Biserica a aparat de la inceput sensul adevarat al mesajului apostolic impotriva rastalmacirilor individualiste. Acest sens trebuie sa-l preia si sa-l apere si Biserica cea una in care se vor aduna toti crestinii. Daca crestinii protestanti si anglicani nu vor sa renunte la interpretarile indiviualiste ale mesajului crestin originar, zadarnice vor fi proiectele si veleitatile de readunare a lor in Biserica cea una. Lumea crestina poate (deveni in acest caz o asociatie pentru o colaborare in problemele comune ale omenirii contemporane, dar aceasta asociatie nu va fi o Biserica, care se bazeaza pe unitatea de marturisire a credintei crestine originare.

Desigur, pana la un loc o interpretare personala sau anumite tipuri de interpretare, corespunzand diferitelor traditii formate ulterior in crestinism, sau anumite interpretari corespunzatoare sistemului de reprezentari ale lumii din fiecare timp, nu trebuie si nici n-ar putea fi excluse. Dar aceste interpretari nu trebuie sa contrazica, nici sa dizolve printr-o vaga frazeologie sentimentala, scheletul Traditiei apostolice. Ele nu trebuie sa se contrazica nici intre ele, ci sa se intregeasca, fiecare din ele legitimandu-se prin scoaterea in relief si prin accentuarea unui alt sens implicat in bogatia de sensuri complementare ale mesajului crestin.

De exemplu, simtul puternic al prezentei lui Dumnezeu in lume si al lucrarii Duhului Sfant in Biserica, propriu Ortodoxiei, s-ar putea intregi cu practicismul metodic al catolicismului si cu reliefarea valorii experientei fiecarui individ, proprie protestantismului. Revista italiana "Nuovi tempi", vorbind de dialogul ce se va deschide intre ortodocsi si luterani scrie: "Teologia luterana ar trebui sa faca Ortodoxia sa inteleaga profundul sau simt al pacatului...: teologia ortodoxa ar trebui sa transmita protestantismului viziunea sa deplina cu privire la umanitatea lui Hristos si simtul viu al prezentei Sfantului Duh in Biserica".

In orice caz nu s-ar cuveni ca diferitele tipuri de interpretare sa se contrazica in mod flagrant in Biserica cea una. De exemplu, nu s-ar cuveni ca unul din aceste tipuri sa vorbeasca de necesitatea ministeriului special, iar altul sa-i conteste legitimitatea si utilitatea, ci recuno-scandu-i aceasta legitimitate revelationala sa interpreteze din alte laturi harul special cu care este prevazut acest ministeriu si necesitatile carora le raspunde.

De asemenea nu s-ar cuveni ca un tip de interpretare sa considere cultul sacramental ca o necesitate pentru mantuire, iar altul sa-l declare fara nici un sens, cum face aceeasi revista protestanta cand spune: "Ramane insa faptul ca protestantismul intelege cultul si viata crestina intr-un mod mult diferit de Ortodoxie si ca contrastul dintre ele apare actual ca de nedepasit. Aceasta este limita oricarei posibilitati de intalnire, care nu ramane la nivelul conducatorilor bisericesti sau a invatatilor, sau nu se pierde in afirmatii generale de bunavointa ecumenica".

Tezaurul originar al credintei crestine si tipologia apostolica au fost incredintate Bisericii institutionale si numai ea le-a putut ocroti pana azi si le poate ocroti si in viitor. Miscarile crestine care cuprind grupuri mai mult sau mai putin restranse si se nasc sub influenta vreunei singure personalitati, au o vitalitate provizorie si de obicei ele subliniaza si valorifica numai una sau alta din valorile mesajului crestin, cazand in diferite unilateralitati, prin inevitabila unilateralitate de temperament a fiecarei personalitati. Ele nu sunt in stare sa apere si sa mentina, pentru tot felul de actualizari viitoare, intregul tezaur al credintei crestine in mod echilibrat, cum o poate face Biserica. Ele apar si dispar, dar Biserica ramane, ca o matca din care adeseori se revarsa ape involburate, ca sa se retraga apoi in albia ei; si ramanand, transmite tuturor generatiilor intregul "odor" al traditiei apostolice. De aceea teologii protestanti ar trebui sa castige mai multa intelegere pentru Biserica institutionala, impotriva careia cei mai multi din ei au consumat si consuma tot mai multe tone de cerneala, pledand pentru o dizolvare a Bisericii in grupulete

pierdute in lume. Desigur, ca natura institutionala a Bisericii nu consta decat prea putin in jurisdictie, cancelarii, ordine si referate, ci in mod predominant in comunicarea harului si in intretinerea vietii de comuniune prin aceleasi Taine, si in ministeriul special, de toti recunoscut, care le administreaza. Teologul reformat elvetian Von Allmen a subliniat, intr-o conferinta tinuta nu de mult la Academia de teologie din Sofia, importanta sacramentelor pentru ocrotirea unitatii vietii spirituale a credinciosilor, deci a Bisericii, in matca sacramentala a Bisericii, sau in apa spirituala care curge in aceasta matca, se pot misca in mod diferit fiintele umane care sorb viata crestina din ea. Dar matca aceasta e tot asa de mult necesara unitatii de credinta si de viata crestina a credinciosilor, precum e de necesara norma aceleiasi tipologii apostolice pentru cuvintul predicat credinciosilor din toate timpurile. Caci sacramentele nu sunt decat elementele credintei in aplicarea lor practica, ca vehicole ale harului dumnezeiesc, comunicat credinciosilor. Ministeriul bisericesc harismatic, administrand sacramentele, mentine eo ipso, in continuare si in mod unitar aceeasi credinta, in tipologia ei apostolica. De aceea el are in legatura cu aceasta slujire a sa si o slujire speciala a cuvantului, a propovaduirii neschimbate a credintei. Desigur, toti credinciosii pot si e de dorit sa devina cat mai vii, participand la aceasta slujire a Bisericii. Numai asa tezaurul credintei isi da rodul deplin. Dar, in mod special, aceasta slujire trebuie sa fie incredintata ca o obligatie principala si permanenta unor anumite madulare ale Bisericii, care nu sunt angajate in alte profesiuni si indatoriri sociale legate de ele.

Astfel o conditie pentru ca Biserica sa ramana mereu una si apostolica, este institutionalitatea ei, intelegand prin aceasta o identitate de vii relatii personale, care implica nu atat un caracter juridic, ci unul sacramental, mereu identic, si un ministeriu necesar pentru functia sacramentala si pastorala, recunoscut de toti membrii ei. Dar deplina valorificare a Traditiei apostolice, sau a valorilor aduse de Hristos, se face prin sobornicitate.

Teologul ecumenist Roger Mehl observa ca discutiile Comisiei "Credinta si Constitutie" in conferinta de la Bristol s-au desfasurat in jurul catolicitatii Bisericii, care e un dar al Sfantului Duh, dar si o sarcina pentru crestini, de a o dezvolta. Facand abstractie de impreciziunea protestanta in privinta acestei notiuni, exista trei sensuri mai cunoscute ale ei: in sensul romano-catolic, ea inseamna universalitate, in sensul anglican inseamna integritatea doctrinei. Ortodoxia accentueaza din aceasta notiune sensul participarii active a tuturor credinciosilor la bunurile spirituale ale lui Hristos in duhul deplinei comuniuni, aceasta constituind insasi Biserica in calitate de organism - sau de trup al lui Hristos in intelesul descris de Sfantul Apostol Pavel.

Sensul ortodox nu exclude, ci le include pe celelalte doua: aceasta comuniune ar imbogati cu atat mai mult pe fiecare, cu cat ar cuprinde mai multi membri, daca e posibil pe toti crestinii si pe toti oamenii. Ea este, la nivel ideal, universalitatea atat ca dimensiune extensiva, cat si intensiva. O universalitate ca simpla, alaturare a tuturor intr-o unitate juridica, mentinuta prin ordinea exterioara, nu imbogateste prea mult pe cei ee se afla alaturati in forma aceasta. Dar hrana spirituala in stare sa raspunda necesitatilor atat de multiple ale acestei universalitati extensive si intensive, nu poate fi decat intreg adevarul lui Hristos, precum acest adevar nu poate fi actualizat cu toate potentele lui decat de o gandire si traire activa a tuturor crestinilor, fiecare comunicand tuturor gandirea si trairea sa si fiind imbogatit de gandirea si experienta tuturor, intr-o perfecta si nestingherita comuniune. Deci catolicitatea in sensul deplin al cuvantului este rodirea activa de catre toti crestinii, in deplina comuniune, a intregii comori de adevar si viata aduse de Hristos. Cuvantul sobornicitate poate exprima mai bine decat cel de catolicitate, acest intreit sens, caci inseamna adunarea mai multora (sensul extensiv), impreuna-sfatuirea lor (sensul intensiv), in toate problemele care intereseaza pe toti (integritatea doctrinei).

Sobornicitatea este unitatea crestina perfecta in marturisirea si trairea de catre toti crestinii in comuniune a mostenirii apostolice; incat se poate spune ca Biserica cea una, pe care trebuie sa

nazuiasca s-o realizeze ecumenisrnul, este Biserica apostolica si soborniceasca. Fara apostolicitate, sobornicitatea nu are sens, si fara sobornicitate apostolicitatea sau Revelatia in Hristos nu poate fi deplin cunoscuta si valorificata, nu-si poate implini tot scopul ei, nu poate dezvolta toate valentele umane, nu poate desavarsi deplin pe nici un credincios. Protestantii, oricat de mult accentueaza libertatea gandirii si experientei individuale, nu pot valorifica deplin nici chiar pe individ, caci individul in conceptia protestanta este dominat de tendinta de a-si opune experientele personale celorlalti, de a se afirma in opozitie fata de altul. Nici unul nu are deci acces la experienta totalitatii adevarului crestin, caci fiecare retine pentru experienta sa din adevarul intreg numai un fragment, potrivit cu modul sau de acces la realitate, refuzand alte parti ale acestui adevar, sau facand din experienta lui individuala restransa, un criteriu pentru aprecierea intregului adevar. El nu admite sa se imbogateasca cu experienta celorlalti si sa traiasca in modul acesta din toate laturile adevarul crestin intreg.

Acest obstacol in calea imbogatirii personale si a valorificarii depline a Revelatiei crestine persista si in anglicanism. Catolicismul, pe de alta parte, nu acorda importanta intelegerii si experientei adevarului crestin de catre toti credinciosii, impunand experienta si intelegerea lui de catre magisteriul ecleziastic, in speta de catre papa, ca norma pentru experienta si intelegerea tuturor. Iar de integritatea adevarului lui Hristos tine nu numai primirea lui integrala, formala, ci valorificarea tuturor potentelor lui prin potentele tuturor credinciosilor. Numai intelegerea si trairea soborniceasca poate desfasura si valorifica toate valentele adevarului crestin, cum numai ascultarea muzicii lui Beethoven, de exemplu, de catre toti oamenii, poate pune in lumina toate sensurile ei, dezvaluind rodnicia ei deplina. Ortodoxia, umrmand intuitiei crestinismului primar, nu poate admite ca Fiul lui Dumnezeu s-a coborat prin intrupare la posibilitatea relatiei cu oamenii, pentru a se face inteles si trait in realitatea Sa deplina si autentica, prin interpretarea unui singur om. In acest caz nu ar trimite tuturor credinciosilor pe Sfantul Sau Duh. Integritatea realitatii divine, revelate si comunicate necontenit, se reflecta in constiinta fiecarui crestin si a crestinatatii in ansamblu, in mod nedeplin, cand nu e sesizata de o cat mai larga comunitate umana (daca se poate de intreaga comunitate umana) in mod solidar. Cand se impune unei comunitati crestine, ca infailibil si obligatoriu modul de experienta si intelegere a Revelatiei divine al unei singure persoane, in chip inevitabil, acea comunitate crestina va trai in mod ingustat si intr-o uniformitate simplista, necorespunzatoare bogatiei de sensuri a Divinitatii revelate, integritatea Revelatiei. Iar aceasta traire ingustata a Revelatiei divine exclude posibilitatea realizarii depline a insasi comunitatii crestine si a fiecarui membru al ei. Poate de aceea catolicismul simte nevoia unei neincetate dogmatizari, pentru ca sa explice mereu credinciosilor alte aspecte ale adevarului crestin, intrucat credinciosii sunt lipsiti de dreptul si de curajul de a gandi si de a experia un aspect sau altul al adevarului crestin pana nu e definit de magisteriu, care insa niciodata nu va putea acoperi in activitatea sa explicativa si de traire nici bogatia adevarului, nici trebuintele spirituale ale credinciosilor. Infailibilitatea exclusiva a papii nu inseamna, prin urmare, un simplu punct de doctrina adaugat in plus la integritatea invataturii apostolice, care poate fi sau nu primit in constiinta de credinciosi, ci o prisma deformanta si ingustatoare a acelei integritati, o lespede asezata peste forta de expansiune si de rodire a acestei invataturi ca si peste dinamica cresterii spiritului uman, care se hraneste cu atat mai mult din aceasta invatatura, cu cat aceasta e lasata sa fie rodita de mai multe suflete.

Astfel daca adevarata catolicitate este integritatea Revelatiei divine, valorificata deplin si necontenit de intreaga comunitate crestina, apoi aceasta caitolicitate nu poate fi realizata de modul ecleziologic al catolicismului roman, supus unilateralitatii de interpretare absolutista a unei singure persoane, ci de o interpretare soborniceasca din partea intregului crestinism.

Se va pune intrebarea: e posibil sa se mentina unitatea intr-o astfel de sobornicitate ? Si in ce mod ? Raspundem cu incredere: da, e posibil, si modul ni-l arata, pe un plan mai restrans si intr-

o varietate de gandire mai restransa, Biserica Ortodoxa.

Aci se arata importanta iubirii fata de ceilalti in gandirea si in trairea personala. Gandirea si experienta spirituala dupa modul acesta sobornicesc, e condusa totdeauna nu de dorinta insilor de a se opune celorlalti, ci de dorinta de a adanci si de a verifica personal gandirea si experienta celorlalti, gandirea si experienta comuna. Fiecare isi insuseste gandirea si experienta celorlalti pentru a o verifica si a o valorifica personal, imbogatindu-le astfel prin gandirea si simtirea sa, pentru a le reda comunitatii astfel imbogatite si mai eficiente, cum a redat de exemplu George Enescu folclorul muzical poporului sau dupa imbogatirea si adancirea lui personala. Sau, in mod mai general, avem aci ceva analog cu ceea ce se intam-pla cand fiecare isi insuseste melodia comunitatii poporului sau, pentru a o face sa vibreze de tonul, de simtirea inimii si a expresivitatii sale, redand-o astfel imbogatita cu noi reliefuri afective comunitatii.

Sobornicitatea inseamna o continua comunicare mutuala, care rezulta din tensiunea neodihnita intre unitate si varietate. Ea nu ajunge niciodata sa fie o uniformitate deplina a credinciosilor, care sa nu mai necesite o comunicare mutuala, ci sa fie o egalitate statica si o plenitudine posedata de fiecare in izolare de ceilalti. Caci credinciosii fiind si ei oameni, se imbogatesc continuu, in functie si de eforturile lor, dar si de ceea ce-si comunica unii altora; sunt pe diferite trepte si in diferite puncte de perspectiva, toti invatand pe altii si invatand de la altii. Cei mai inaintati au aprofundat credinta comuna a celor multi si nu se rup de ea si-i ajuta si pe ceilalti s-o aprofundeze, invatand si ei de la aceia, iar cei mai putin inaintati regasesc in ceea ce le spun cei mai ridicati, o intelegere mai buna a ceea ce au de mai inainte. Principalul e ca pe toti ii insufleteste o tendinta de ramanere impreuna si de inaintare impreuna intr-o tot mai deplina intelegere a ceea ce este comun, "pana cand toti vor fi ajuns la unitatea credintei si a cunostintei Fiului lui Dumnezeu, la starea barbatului desavarsit,la masura varstei deplinatatii lui Hristos" (Efes. IV, 13). Metoda sobornicitatii o indica Sfantul Apostol Pavel cand spune : "Asa incat, inradacinati si intemeiati fiind in iubire, sa puteti sa intelegeti impreuna cu toti sfintii, care este largimea si lungimea si adancimea si inaltimea si sa cunoasteti iubirea lui Hristos, cea mai presus de cunostinta, ca sa fiti plini de toata plinatatea lui Dumnezeu" (Efes. III, 18-19).

Unitatea se mentine astfel de la sine sau mai bine-zis prin Duhul lui Hristos, sau Duhul iubirii, careia supunandu-se realizam acordul iubitor al tuturor fata de tezaurul comun, mostenit de la Apostoli. Iar unitatea aceasta nu e statica, ci o continua impreuna-imbogatire. E necesar numai sa gandim si sa traim centripetal si nu centrifugal, comunitar si nu individualist, ecleziocentric si nu egocentric, cu smerenia ascultarii la observatiile celorlalti si nu cu orgoliul dispretuitor pentru parerile lor, cu respect pentru Traditia apostolica ca "fundament al unitatii", ca zestre crestina comuna si bun suprem, si cu iubire pentru toti ceilalti crestini, deschisi Duhului Sfant al iubirii si al comuniunii.

Sinodalitatea episcopala nu e decat reflexul organic al sobornicitatii generale a Bisericii. Episcopii hotarasc in sinod in comuniune, reflectand comuniunea intre Bisericile si intre credinciosii lor; iar comuniunea lor cu Bisericile lor se arata si in necesitatea receptiei hotararilor lor de catre Biserici. Sobornicitatea impaca pe toate planurile unitatea cu varietatea intr-o misterioasa si insolubila tensiune. Ea este o unitate dogmatica, nu administrativa si juridica, care e contrara libertatii personale a crestinilor si independentei Bisericilor locale, si propriu-zis aceasta unitate ar trebui sa se caute in ecumenism. Aceasta sobornicitate este zadarnicita acolo unde hotararile dogmatice le ia o singura persoana fara consimtamantul Bisericii. Infailibilitatea acestei unice persoane serveste jurisdictiei ei universale si jurisdictia universala serveste infailibilitatea ei. Aceasta implica in mod necesar o unitate administrativa a Bisericii. Daca unitatea Bisericii este insa de ordin sobornicesc si are caracter dogmatic, nu administrativ, atunci chiar discutiile in vederea realizarii acestei unitati trebuie sa aiba caracter de discutii teologice si nu de tratative in vederea gasirii

unei formule de unitate administrativa. Din toate acestea rezulta ca unitatea soborniceasca a Bisericii se conciliaza cu independenta Bisericilor locale.

**Parintele Dumitru Staniloae**